

DOMINICAL

Reportatge
Els urinaris del Lleó
Unes obres han posat al descobert
uns lavabos públics subterranis
que van estar en servei a Girona
entre 1957 i 1972. PÀGINES 2, 3 i 4

Reportatge
Més que vi
Els germans
Serra Pla
i el celler
La Vinyeta
de Mollet
de Peralada.
PÀGINES 5, 6 i 7

Reportatge Què fan les estrelles Una exposició al Museu del Cinema reuneix anuncis publicats en revistes amb actors i actrius dels anys daurats de Hollywood. PÀGINES 8 i 9 **Entrevista Elena Castells** «Haurem de reinventar la cooperació» PÀGINA 10

SUPLEMENT **MOTOR** ✪ **Esportivitat premium:** BMW renova la compacta Sèrie 1 per reforçar-ne el caràcter esportiu. PÀGINES 18 i 19

Arles de tec Les Gorges de la Fou
El Congost més estret del Món

*Obert del 1 d'Abril
al 30 de Novembre
de les 9h30 a les 18h30*

Tel : 0033/468 39 11 99 França

FOTO PORTADA: A DALT, LES RESTES DELS LAVABOS DE LA PLAÇA DEL LLEÓ QUE HAN APAREGUT; A BAIX, ELS GERMANS SERRA PLA EN TERRENYS DEL CELLER LA VINYETA)

14 d'agost de 2011

SUMARI

5, 6 i 7 Reportatge Més que vi

El celler la Vinyeta de Mollet de Peralada no para de créixer i de plantejar noves iniciatives de la mà dels germans Serra Pla.

8 i 9 Reportatge Què fan les estrelles

Una exposició al Museu del Cinema mostra més de 150 anuncis publicats en revistes amb els grans de Hollywood.

10 Entrevista Elena Castells

Ha treballat com a cooperant a Guatemala, Bòsnia o Burkina Faso i considera que «haurem de reinventar la cooperació».

11 Noms i llocs de l'art Laia Bedós

13 Gastronomia El plàtan

17 Música Una història trista

Dominical
Passeig General Mendoza 2.
17002 GIRONA.
Telèfon: 972 20 20 66

Director
Jordi Xargayó

Cap de redacció
Alfons Petit

Administrador
Fèlix Noguera

Publicitat
Paco Martí

Dominical

Els urinaris del Lleó

Les obres del carrer Migdia de Girona han posat al descobert uns lavabos públics subterranis que van estar en servei a la plaça Calvet i Rubalcaba entre 1957 i 1972; al marge dels (pocs) que continuen en servei, a la ciutat m'hi ha hagut d'altres

TEXT I FOTOGRAFIA: JAUME PRAT I PONS I JORDI PERICOT I DILMÉ (*)

A principis del mes de juliol, la premsa gironina es va ser ressò de la troballa de la base de la, fins avui amagada sota terra, cara sud-oest de l'antic baluard de Sant Francesc, un dels cinc que al segle XVII s'adossaren a la imponent muralla del Mercadal que resseguia l'actual Gran Via de Jaume I, i que, com molts altres elements defensius de Girona, no pogué fer front al meteòric creixement urbanístic de la ciutat. Muralla i baluards s'enderrocaren, gradualment per trams, entre 1901 i 1936, deixant com a únic record la base del monument dedicat als herois dels setges napoleònics (1808-1809), a l'anomenada plaça del Lleó; curiosament però, els seus basaments encara reposen sota el subsòl.

Malgrat tot, és molt probable que per als aficionats a la història i/o els amants de Girona,

el que més ens hagi sorprès hagi estat la redescoberta dels antic urinaris soterrats de la plaça Calvet i Rubalcaba, situats a redós de les restes del baluard i que tothom donava per desapareguts. Notícia que ha passat totalment de puntetes a les notes de premsa.

No és cap secret que la capital gironina no ha estat mai sobrada d'urinaris públics, només cal fer un petit buidatge de la premsa dels darrers cent anys per adonar-nos que és una de les deficiències cròniques que ha tingut la nostra ciutat, i que, per tant, és del tot curiós que n'hi hagi hagut uns d'oblidats durant quaranta anys en un espai tant transitat.

Girona encetà el segle XX sense cap urinari públic. No en sabem el motiu, però de mica en mica s'havien anat clausurant tots els que fins llavors existien repartits per la ciutat, essent els

darrers en desaparèixer, l'any 1889, uns que hi havia adossats al pont de Sant Agustí i, poc temps després, uns altres d'existents als baixos del mateix ajuntament (!); això sí, ràpidament, els soferts usuaris els substituïren per d'altres de clandestins *a razón de uno en cada esquina*. Després de diversos estudis i propostes per part del consistori, els ciutadans hagueren d'esperar fins a l'any 1907 per tal de que s'instal·lés un innovador *kiosko-mingitorio* de forma circular al començament de la llavors anomenada Rambla de Álvarez (la Rambla) que, per les seves característiques, només podia ser utilitzat pels homes. Malgrat els problemes d'higiene i d'abandonament que motivaren les constants queixes del veïns —*apesta y su bedor molesta al vecindario y al transeunte*— l'any 1915 se n'instal·là un altre de similar a la plaça Independència.

L'any 1924 fou aprovat un projecte per a la construcció d'un modern *mingitorio subterraneo en la Rambla de Álvarez* (per a homes i dones) i ocupant el mateix espai físic que els actuals) que, després de diverses demores, va ser finalment inaugurat a finals de 1927. Un any abans ho havien estat els popularment coneguts com els del rellotge de la Devesa, també mixtes i ubicats dins d'una petita caseta, compartida amb el personal de vigilància del parc i arbitris (els impopulars burots), construïda al llarg de 1926 i situada a l'entrada del Parc de la Devesa des de l'avinguda Ramon Folch; tot i ser una relíquia del passat, avui en dia, la caseta amb el curiós rellotge que la corona, fabricat pel rellotger gironí Fabra i instal·lat dins d'una petita torreta acabada amb un teulat a quatre aigües de rajoles verdes, segueix pràcticament igual, només que ara tan sols serveix per «alleujar» els passavolants.

L'any 1929 se suprimí el *kiosko-mingitorio* de la plaça Independència i se substituï per un *carroussel* (cavallets per a la mainada), havent d'esperar al canvi de dècada perquè s'augmentés el nombre d'urinaris públics. Així, al 1933 fou presentat un projecte per construir-ne uns altres, també soterrats, a la plaça Independència (com en el cas de la Rambla, al mateix espai que els actuals) que no es convertiren en una realitat fins a mitjans de l'any 1937, en plena Guerra Civil Espanyola! Al diari *L'Autonomista* del 6 de maig del 1937 s'hi podia llegir que «... s'estan donant els últims cops de mà per acabar els urinaris de la Plaça de la Independència. Avui es posava la barana que cerca l'edifici soterrat. Suposem que s'inauguraran tot seguit».

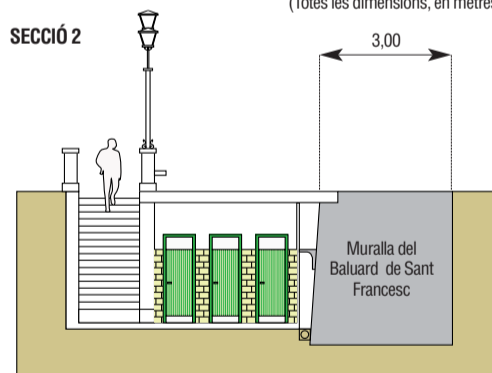
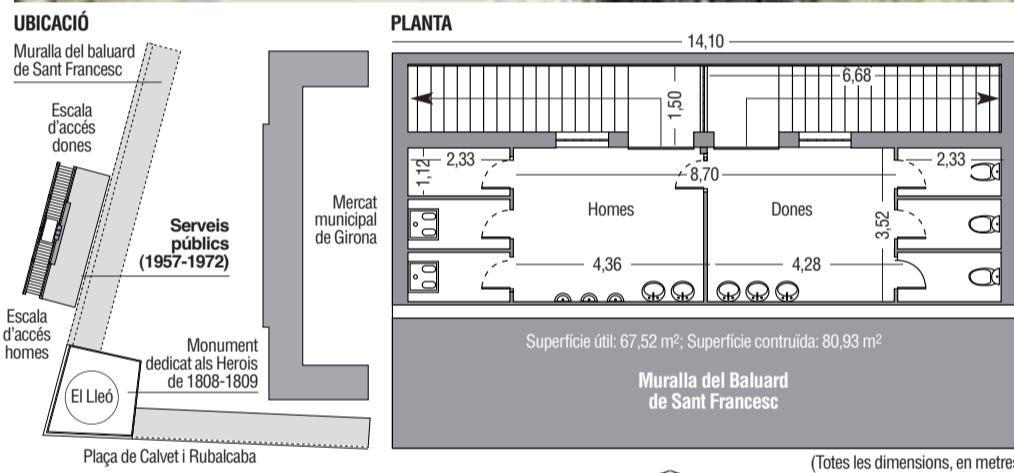
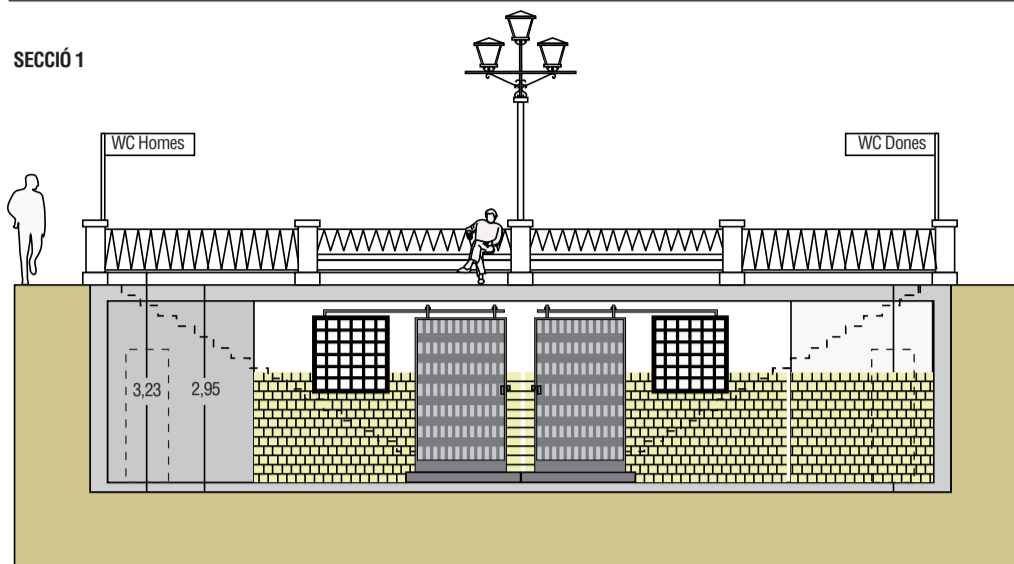
LA INSISTÈNCIA DEL REGIDOR VINYALS

Pel que fa als avui redescoberts urinaris de la popularment coneguda com a plaça del Lleó o del Mercat, la primera notícia que se'n té és del dia 3 d'octubre de 1953, quan el diari *Los Sitios* va publicar, dins d'un resum del ple de l'ajuntament del dia anterior, una breu nota en la qual es notificava que «el concejal, señor Vinyals, abogó por la construcción de urinaris en la plaza de Calvet y Rubalcaba así como una fuente en la Dehesa». Sembla ser que ningú li feu gaire cas, ja que vuit mesos després, el mateix diari publicava un petit apartat titulat «*Vida Municipal: Un ruego del Sr. Vinyals*» en el qual aquest es reiterava en les seves peticions.

Finalment, la idea prosperà i a mitjans de l'any 1957 foren inaugurats uns «*urinaris para señoras y caballeros*» soterrats a tocar del monument del Lleó, inclosos dins la «*Segunda Fase del Proyecto de Urbanización de la plaza Calvet y Rubalcaba*», redactat l'any 1955 pel llavors arquitecte municipal Juan Gordillo Nieto, que incloïa la «*urbanización, pavimentación de aceras, mingitorios y decoración de la Plaza por el importe de 287 mil 109,05 pesetas*» (1.725 €). En la mateixa memòria del projecte hi ha una descripció molt acurada d'aquests lavabos: «*Estos son en número de dos, una para cada sexo, y la superficie y volumen, lo indispensable para contener los servicios necesarios, sin permitirnos excesos de ninguna clase a fin de reducir en lo posible el coste ó presupuesto de las obras. En el de caballeros se dispondrán 3 urinaris, 2 lavabos ("Celia" de 56 cm.) y 2 W.C. ("Sanitas" de tipus turc, amb dos reposapeus i un forat al mig), quedando espacio para un tercero que, momentáneamente se utilizará para cuarto de útiles y material de limpieza; el de señoras constará de 3 W.C. (tipus tassa de porcellana vitrificada) y 3 lavabos; cada uno de los aseos tendrá su*

(Continúa a la página 4)

Com eren els lavabos de la plaça del Lleó de Girona

Reportatge

3 Dominical
Diumenge 14
d'agost de 2011

Fotos:

1 Imatge aèria de la plaça Calvet i Rubalcaba, amb l'accés als urinaris al centre. **Foto: Sans (Col·lecció particular Jordi Pericot).**

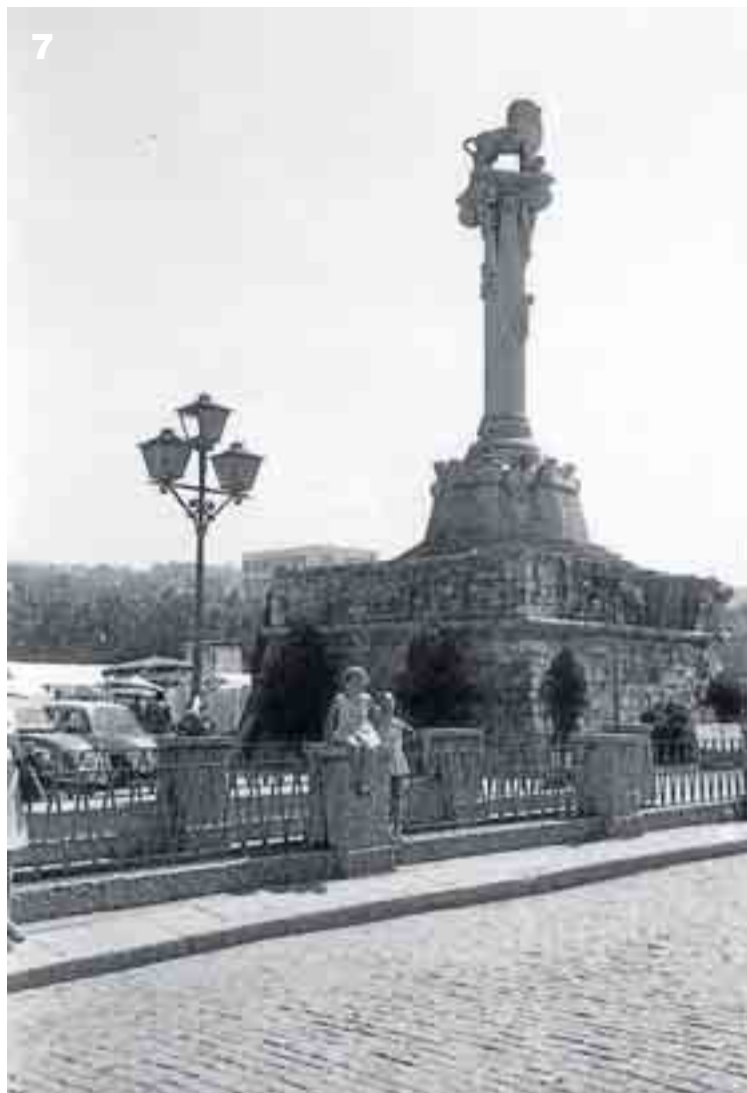
2 A l'esquerra de la imatge s'aprecien els treballs de cegament dels urinaris de l'any 1972. **Foto: Autor desconegut (Ajuntament de Girona. CRDI).**

3 Les restes dels lavabos aparegudes arran de les obres del carrer Migdia.

4 El monument del Lleó vist des de l'antiga escala d'accés als lavabos d'homes.

5 Una de les finestres dels lavabos.

6 La paret de vidre translúcid que separava els lavabos d'homes i dones.

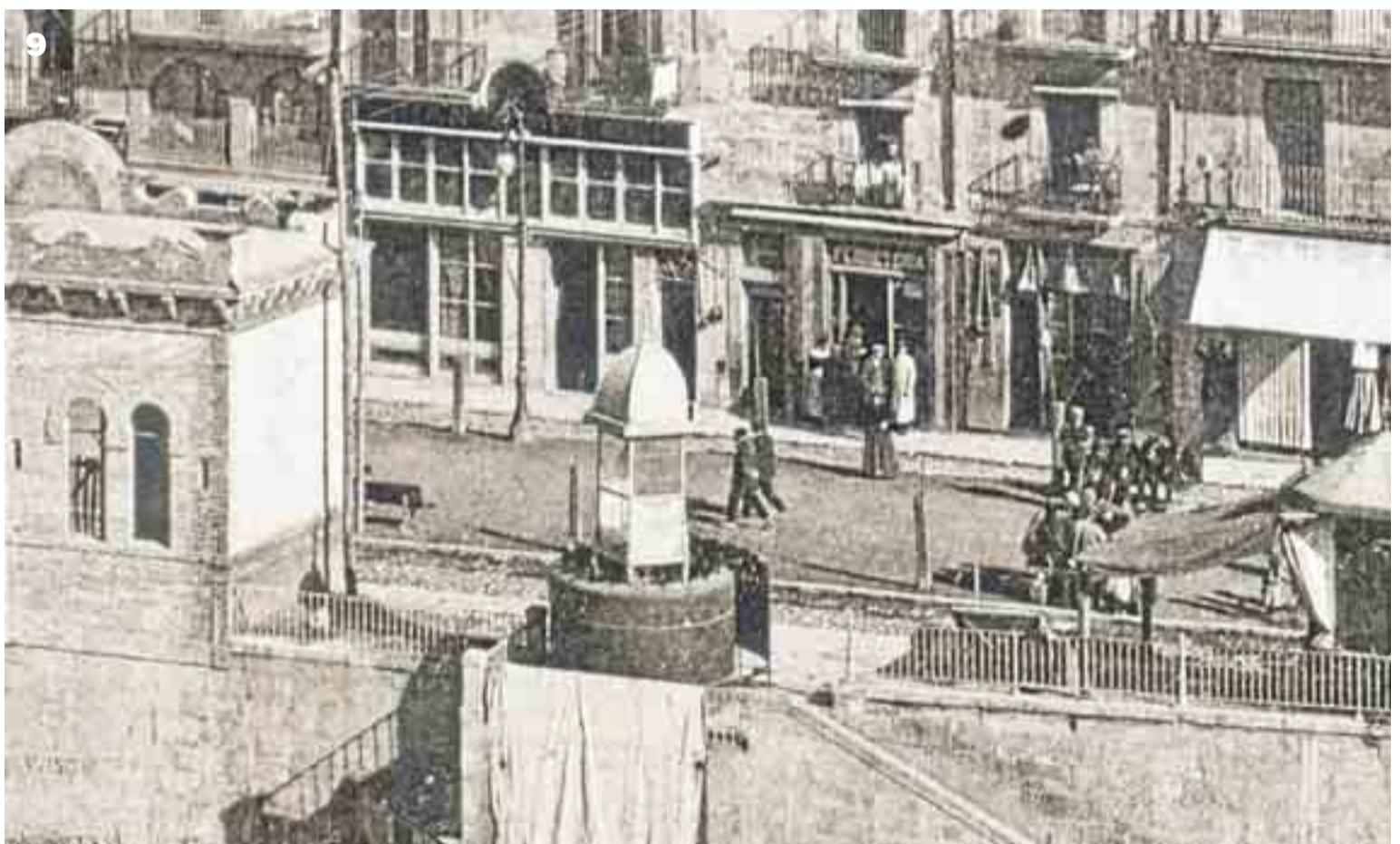
Fotos:

7
Una imatge de l'any 1959 mostra unes nenes a la barana de protecció dels urinaris; també s'hi aprecia el fanal col·locat al pilar central de la barana.

Foto: Martí Massafont (Arxiu d'imatges de la Diputació de Girona).

8
Les restes dels lavabos que han aparegut, just al peu del monument del Lleó.

9
«Kiosko-mingitorio» de la Rambla de Girona, l'any 1910 (detall de la fotografia «Gerona, vista general»). **Foto: A.T.V. (ed.) (Ajuntament de Girona. CRDI).**

(Bibliografia: Prat Pons, Jaume; Pericot Dilmé, Jordi. *Guia... La muralla de Girona. Recorreguts per les muralles, castells, torres, baluards, forts, reduïtes i portals*. Col·lecció Guies Urbanes, 11. Girona, 2008.

Fons consultades: Ajuntament de Girona, Centre de Recerca i Difusió de la Imatge, CRDI; Arxiu Històric Municipal de Girona; Diari de Girona)

(Ve de la pàgina 3) *escalinata de acceso y su ingreso independiente del otro, habiéndose dotado de iluminación y ventilación suficiente...»; fins i tot es donava una explicació de per què es feien soterranis: «Como sea que para evitar la vista poco agradable de servicios de tal naturaleza, éstos se hacen subterráneos».*

Sent una mica més detallistes, podem afegir que les escales d'accés estaven cercades, pel llarg, per una barana de ferro de 65 centímetres d'alçada aguantada per pilars, un dels quals, el central, que donava dins la plaça, estava coronat amb un fanal de tres braços que, amb un cost de 3.200 pessetes (19,23 €), es convertí, amb diferència, en l'element unitari més car del projecte. Als lavabos pròpiament dit s'hi entrava a través de sengles portes metàl·liques corredisses i, un cop a dins, la senzilla decoració es basava en les parets enrajolades fins a mitja alçada amb rajoles de color groc pàl·lid (fabricades per Cerámicas Gómez de Castelló de la Plana), en els marcs i les portes de fusta pintats de color verd i en una finestra-claraboia al costat de la porta per tal de facilitar l'entra-

da de llum natural; també existia una porta de comunicació entre les dues estances només utilitzada pel personal de manteniment. Finalment, com a curiositat, esmentar que, segons la premsa de l'època, a l'any 1960 la persona encarregada de la vigilància i neteja d'aquests urinaris cobrava de l'ajuntament un sou de 3.600 pessetes (21,63 €) anuals.

DE LAVABOS A ABOCADOR

Tot i ser els darrers urinaris soterrats construïts a Girona (durant el darrer terç del segle XX es construïren, amb més o menys sort, els urinaris dels Jardins del Carme, de la plaça Santa Eugènia i dels Jardins de Pedret), la seva vida fou molt efímera a causa de les permanents filtracions d'aigua, cosa que provocava que «cada cop que hi entraves feies xip-xap i quedaves amb les sabates molles», segons recorda Ramon Feliu. A principis de l'any 1972, les seves portes foren tancades i les seves escales es convertiren en un petit abocador de deixalles: «*Los urinarios de la Plaza Calvet y Rubalcaba no sólo se ballan incomprensiblemente cerrados*

sino que la inmundicia cubre su suelo» (Los Sitios, 26-05-1970). En el transcurs de 1972 es clausuraren definitivament, es retiraren tots els elements i materials reutilitzables, s'enderrocaren els pilars i les baranes de les seves entrades i es cegaren els seus accessos mitjançant dues arquetes de volta de rajol cobertes de formigó i empedrat a sobre.

Ràpidament passaren al més profund dels obllits. Per això la seva redescoberta, al cedir la llosa de formigó armat que els servia de sostre, ha estat tota un sorpresa. No sabem quant temps seran visibles. Suposem que, en no tenir cap interès històric, qualsevol dia en desapareixerà tot rastre mentre que, amb una mica de sort, es conservarà (visible o no) la base del baluard defensiu. Per si de cas, nosaltres us els hem documentat; així, els qui en vàreu ser usuaris en tindreu un record i els qui no heu tingut el plaer d'haver-hi baixat a fer les vostres necessitats en podreu tenir coneixement.

(*) *Amb la col·laboració de Quim Paredes i Baulida*